

เศรษฐกิจสีเขียวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน The Green Economy and Sustainable Local Development Strategies

พีรดา สุจริตพันธ์, เพ็ญศรี ฉิรินัง,
วรเดช จันทรศร และ วิพร เกตุแก้ว

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

**Peeradaw Sutcharitpan, Pensri Chirinang,
Voradej Chandarasorn and Viporn Katekao**
Rajamangala Rattanakosin College of Innovative Management
Corresponding Author, E-mail : peeradaw.mud@rmutr.ac.th

บทคัดย่อ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้สามารถบรรลุผลตามเป้าหมาย ได้กำหนดทิศทางเศรษฐกิจสีเขียวตามโมเดลเศรษฐกิจ BCG ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจใน 3 รูปแบบควบคู่กัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว นโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว มุ่งเน้นการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจให้เติบโตและมีความเป็นธรรมบนความสมดุลของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี

บทความฉบับนี้จะกล่าวถึงเศรษฐกิจสีเขียวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็น Thailand 4.0 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี หรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 โดยการนำเศรษฐกิจสีเขียวซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คำนึงถึงมิติสิ่งแวดล้อมผ่านขอบเขต 2 ด้าน คือ 1) ด้านการบริโภคที่ยั่งยืน ได้แก่ การมีผลิตภัณฑ์ โครงสร้างที่เกื้อหนุนและระบบบริการ 2) ด้านการผลิตที่ยั่งยืน ได้แก่ การใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการควบคุมมลพิษในการผลิต โดยใช้โมเดลเศรษฐกิจใหม่ “BCG Model” ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนที่มุ่งเน้นการเติบโตเชิงคุณภาพสร้างความสมดุล 3 ด้าน คือ 1) เศรษฐกิจเน้นการสร้างมูลค่า (Value-based Economy) 2) การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม (Inclusive Growth) และ 3) สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร (Circular Society) โดยการบูรณาการและส่งต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาไปยังท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ส่งผลต่อการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ลดความเสี่ยงปัญหาสิ่งแวดล้อม และฟื้นฟูระบบนิเวศของท้องถิ่นตามแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว

คำสำคัญ: เศรษฐกิจสีเขียว; ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น; การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

* วันที่รับบทความ : 3 กันยายน 2566; วันที่แก้ไขบทความ 16 กันยายน 2566; วันที่ตอบรับบทความ : 24 กันยายน 2566

Received: September 3, 2023; Revised: September 16, 2023; Accepted: September 24, 2023

Abstracts

The 13th National Economic and Social Development Plan (2023 - 2027) has the ultimate aim of driving the country's development to achieve its goals. Has set the direction of the green economy according to the BCG economic model, which is a concept of economic development in 3 formats simultaneously : the bioeconomy circular economy and green economy The policy is in line with the 20-year national strategic plan for creating sustainable growth in a green economic society. Focus on developing social and economic growth and fairness based on a balance of natural resource base and good environmental quality.

This article will discuss the green economy and sustainable local development strategies. To be consistent with current government policy, whether it is Thailand 4.0, the 20-year national strategy, or the National Economic and Social Development Plan No. 13, by adopting a green economy in which economic activities take into account the environmental dimension through two scopes: 1) Sustainable consumption, namely having products supporting structure and service system 2) Sustainable production, including the use of environmentally friendly raw materials and pollution control in production Using the new economic model "BCG Model", a strategy for sustainable local development. That focuses on qualitative growth, creating balance in 3 areas: 1) An economy that emphasizes value creation (Value-based Economy), 2) Growth that emphasizes participation (Inclusive Growth), and 3) A society with circular use. Resources (Circular Society) by integrating and forwarding development strategies to local areas for sustainable development Affects income generation and improves quality of life. Reduce inequality in society Reduce the risk of environmental problems and restore local ecosystems according to the concept of green economy.

Keywords: : Green Economy; Local Development Strategy; Sustainable Local Development.

บทนำ

จุดเริ่มต้นของการนำเศรษฐกิจสีเขียวมาใช้ในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) เป็นต้นมา มาตรการเศรษฐกิจสีเขียวยังเป็นมาตรการแบบสมัครใจมากกว่ามาตรการแบบบังคับ (สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, 2555, หน้า 272) ต่อมาเศรษฐกิจสีเขียวได้รับการกล่าวถึงอย่างชัดเจนควบคู่ไปกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559 มีประเด็นยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนที่มีการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปสู่สังคมเศรษฐกิจสีเขียวได้ มุ่งเน้นปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เป็นเศรษฐกิจสีเขียว (สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ, 2556 : 33) แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวได้แทรกซึมเข้าสู่วาระทางนโยบายของไทยมาตั้งแต่ก่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ในรูปของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต้องเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) มีประเด็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจสีเขียวถูกบรรจุไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน ในส่วนยุทธศาสตร์ที่

3 นั้นเน้นเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจโดยมีแนวทางขับเคลื่อนประเทศบางประเด็นของยุทธศาสตร์นี้ที่สอดคล้องกับแนวทางของเศรษฐกิจสีเขียว ได้แก่ ประเด็นการบริหารจัดการเศรษฐกิจส่วนรวม (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2562 : 83-86) มาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (ร่าง) (พ.ศ. 2566 – 2570) มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้สามารถบรรลุผลตามเป้าหมาย ทำหน้าที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนที่มีลำดับความสำคัญสูงต่อการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี และเพื่อผลักดันให้ประเทศสามารถก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนสู่ความเจริญเติบโตที่ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน ได้กำหนดทิศทางเศรษฐกิจสีเขียวตามโมเดลเศรษฐกิจ BCG ซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจใน 3 รูปแบบควบคู่กัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว โดยอาศัยฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของประเทศอันประกอบด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรม พร้อมกับการใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อผลักดันให้ประเทศมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และสามารถกระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่งได้อย่างทั่วถึง (สำนักงานสภาพัฒเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

นโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว มุ่งเน้นการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจให้เติบโตและมีความเป็นธรรมบนความสมดุลของฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วยเศรษฐกิจฐานชีวภาพ นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ล้วนประกอบด้วยกลยุทธ์การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green growth) หรือเศรษฐกิจสีเขียว (Green economy) ถึงแม้ว่าประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน แต่เนื่องจากมีปัจจัยข้อจำกัดต่าง ๆ อาทิอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านของประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) มีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม และสถานะความพร้อมทางสถาบันของภาครัฐ จึงส่งผลต่อการปฏิบัติเศรษฐกิจสีเขียวอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจสีเขียวหลายประการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อบริบทของประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยมีนโยบายด้านเศรษฐกิจสีเขียวที่เป็นรูปธรรม และมีแนวทางในการนำไปปฏิบัติสู่ภาคประชาชน ชุมชนท้องถิ่นต่อไป (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564)

จากนโยบายดังกล่าวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่เน้นประเด็นที่สอดคล้องกับสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development: UNCED) นโยบายของรัฐบาลถือเป็นส่วนสำคัญของทิศทางการพัฒนาประเทศ เนื่องมาจากรัฐบาล คือ ผู้บริหารประเทศที่ก่อให้เกิดการสั่งการ การนำนโยบายและกรอบการดำเนินงานในแผนฉบับต่าง ๆ ของประเทศ แปลงสู่แนวทางการปฏิบัติ ทำให้ชุมชนท้องถิ่นต้องมีการนำนโยบายลงมาปฏิบัติในชุมชน โดยเริ่มจากระดับจังหวัด และลงสู่ชุมชน ทั้งนี้จังหวัดนครศรีธรรมราช มีนโยบาย

ขับเคลื่อนแนวทางเขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (SEDZ) ด้วยโมเดลเศรษฐกิจใหม่ตามนโยบายของรัฐบาล เนื่องด้วยสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในช่วงปี 2563-2564 ส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงในทุกมิติ โดยเฉพาะวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ GDP ของประเทศไทยติดลบถึง 6.2% และจากผลกระทบวิกฤติที่เกิดจากภัยพิบัติน้ำท่วม น้ำแล้ง ทำให้การลงทุนของภาคเอกชนชะลอตัว หนี้สินครัวเรือนของไทยอาจเพิ่มขึ้น คนไทยมีหนี้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มครัวเรือนเปราะบางที่มีรายได้น้อยและมีบุคคลที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง กระทรวงมหาดไทยได้ขับเคลื่อนแนวทางเขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Development Zones :SEDZ) ด้วยโมเดลเศรษฐกิจใหม่ (BCG Model) โดยภาครัฐจะได้สนับสนุนการจ้างงาน โครงสร้างพื้นฐาน วัสดุ อุปกรณ์พื้นฐาน อำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ ภาควิชาการในพื้นที่ร่วมพัฒนาและยกระดับทรัพยากรมนุษย์ ต่อยอดด้วยงานวิจัยและนวัตกรรมที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนา พื้นที่ที่ประสบปัญหาภัยพิบัติซ้ำซาก และใช้โอกาสจากภาคแรงงานที่มีทักษะและศักยภาพที่ประสบกับปัญหาการเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด -19 ที่กลับไปยังบ้านเกิดเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาพื้นที่เป้าหมาย ด้วยการให้ความรู้ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงหรือทฤษฎีใหม่ ควบคู่กับการศึกษาถึงรากเหง้าภูมิปัญญาดั้งเดิม และเพิ่มพูนด้วยชุดความรู้ทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการแก้ไขปัญหาของพื้นที่และภูมิสังคม เพื่อพัฒนาหรือยกระดับเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยโมเดลเศรษฐกิจใหม่ เพื่อขจัดความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และเสริมสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ซึ่งเป้าหมายของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (SEDZ) ด้วยโมเดลเศรษฐกิจใหม่ สอดคล้องและรองรับกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่กำหนดแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้ประเทศบรรลุวิสัยทัศน์ "ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน

จากงานวิจัยของจากรุวรรณ ขำเพชร (2558) ศึกษา “เมืองแพร่พอเพียง การศึกษาเมืองยั่งยืนตามแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว” พบว่า ผลการวิจัยนำไปสู่การร่างวิสัยทัศน์เมืองแพร่ในปี 2579 ยุทธศาสตร์เมืองแพร่ เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสีเขียว นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐภายในจังหวัดยังได้บรรจุแนวทางดังกล่าวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาจังหวัดแพร่ พ. ศ. 2561 ถึง 2564 และยุทธศาสตร์กลุ่มภาคเหนือตอนบน (เชียงใหม่ พะเยา แพร่ น่าน) และสามารถนำผลการวิจัยไปจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด และยุทธศาสตร์กลุ่มภาคเหนือตอนบน และงานวิจัยที่ศึกษาเศรษฐกิจสีเขียวในชุมชนท้องถิ่นไทย : แห่งหนึ่งในภาคตะวันออก พบว่าเศรษฐกิจสีเขียวในชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ชุมชนต้องเผชิญกับความล้มเหลวจากการผลิตเพื่อตอบสนองระบบตลาด, ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยรอบชุมชน รวมทั้งปัญหาสังคมและความสัมพันธ์ของผู้คนภายในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับรูปแบบเศรษฐกิจสีเขียวที่

เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ สะท้อนให้เห็นหลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นความพยายามเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจภายในชุมชน, การเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนและความพยายามฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยรอบชุมชน (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และชัยณรงค์ เครือนวน, 2563 : หน้า 85)

ในบทความฉบับนี้จะกล่าวถึงเศรษฐกิจสีเขียว การนำเศรษฐกิจสีเขียวไปสู่แผนการพัฒนาภายใต้นโยบายโมเดลเศรษฐกิจใหม่ “BCG Model” เพื่อนำไปสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนตามนโยบายของรัฐบาลในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 และแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

เศรษฐกิจสีเขียว

คำว่า “เศรษฐกิจสีเขียว” ถูกนำมาใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 ในรูปของรายงานต่อรัฐบาลสหราชอาณาจักร โดยกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม รายงานดังกล่าวชื่อ พิมพ์เขียวเศรษฐกิจสีเขียว (Blueprint for a Green Economy) ในปี ค.ศ. 1991 และ ค.ศ. 1994 ผู้เขียนพิมพ์เขียวดังกล่าว ได้แก่ Pearce, Markandya และ Barbier ได้เขียนพิมพ์เขียวเศรษฐกิจสีเขียวต่อเนื่องออกมาชื่อว่า Blueprint 2: Greening the world economy และ Blueprint 3: Measuring Sustainable Development ตามลำดับ พิมพ์เขียวฉบับแรก กล่าวถึงเศรษฐกิจที่สามารถช่วยนโยบายสิ่งแวดล้อมได้ ส่วนอีกสองฉบับหลังนั้นเป็นการเขียนถึงปัญหาระดับโลกไม่ว่าจะเป็นโลกร้อน การลดลงของโอโซน การลดลงของป่าเขตร้อน และทรัพยากรที่หายไปของประเทศกำลังพัฒนา (United Nations, 2012, page 8)

Green Growth Best Practice Initiative กล่าวว่าเศรษฐกิจสีเขียว เป็นการเปลี่ยนผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อยกระดับศักยภาพและการจัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้นถือว่ามีความสำคัญต่อเสถียรภาพและความยั่งยืนของการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคต (Green Growth Best Practice Initiative: GGBP, 2014, page 13)

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบุว่าเศรษฐกิจสีเขียว คือการพัฒนาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน โดยกิจกรรมการพัฒนามีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการก่อผลกระทบให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ, 2556 : 4-6)

โสภารัตน์ จารุสมบัติ (2562 : 14-15) เศรษฐกิจสีเขียว หมายถึง วิธีทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนที่คำนึงถึงมิติสิ่งแวดล้อม ทำให้ลดความเสี่ยงต่อระบบนิเวศอันส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพสังคมและความเป็นอยู่ของมนุษย์ในระยะยาว ขอบเขตความหมายของเศรษฐกิจสีเขียวแบ่งได้เป็นการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน การบริโภคที่ยั่งยืนเป็นกระบวนการ การให้ผู้บริโภคเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยปัจจัย อย่างน้อยสามประการ ได้แก่ การมีผลิตภัณฑ์ โครงสร้างที่เกื้อหนุน และระบบบริการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ส่วนการผลิตที่ยั่งยืนเป็นการปรับตัวของภาคธุรกิจที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในเรื่องของการใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศ และการคุ้มครองมลพิษ อย่างไรก็ตาม การนำเศรษฐกิจสีเขียวไปใช้ของประเทศต่าง ๆ อาจมีการใช้คำอื่น เช่น คาร์บอนต่ำ หรือ การเติบโตสีเขียว อันเนื่องมาจากนโยบายหรือการวางยุทธศาสตร์ของแต่ละประเทศ เป็นมาตรการหรือแนวทางหรือวิธีการเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีมิติสิ่งแวดล้อมในการพัฒนานั้น ถือเป็นขอบเขตเดียวกันกับเศรษฐกิจสีเขียว

เศรษฐกิจสีเขียวจะต้องเป็นเศรษฐกิจแบบธรรมชาติระดับรากหญ้า มีจุดมุ่งหมายเพื่อความยั่งยืนและความยุติธรรมโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาพอเพียง และต้องการส่งเสริมให้เกิดความสุขสมบูรณ์ต่อชุมชนท้องถิ่น (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และชัยณรงค์ เครือนวน, 2558 : 96)

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจสีเขียว หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คำนึงถึงมิติสิ่งแวดล้อมผ่านขอบเขตด้านการบริโภคที่ยั่งยืน ได้แก่ การมีผลิตภัณฑ์ โครงสร้างที่เกื้อหนุน และระบบบริการ ส่วนการผลิตที่ยั่งยืน ได้แก่ การใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการควบคุมมลพิษในการผลิต ส่งผลต่อการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ลดความเสี่ยงปัญหาสิ่งแวดล้อม และฟื้นฟูระบบนิเวศ

สำหรับแนวทางที่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นปรับเปลี่ยนไปสู่เศรษฐกิจสีเขียวอย่างยั่งยืน ต้องดำเนินการตามแนวทาง ดังต่อไปนี้ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และชัยณรงค์ เครือนวน, 2558 : 97-100)

1. การเปลี่ยนมุมมองของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น คือ การเปลี่ยนชุมชนสู่เศรษฐกิจสีเขียว (Green Transition) จะต้องเริ่มต้นด้วยการเปลี่ยนมุมมอง ความรู้ และความตระหนักรู้ของคนในสังคมและชุมชน นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายได้ ด้วยการบริโภค และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเพียงพอ จุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนผ่านสู่แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว ชุมชนจึงต้องมุ่งเน้นไปที่โลกทัศน์สีเขียวซึ่งเป็นวิสัยมองโลกอย่างเป็นธรรมชาติ และปณิธานในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยคนในชุมชนและในชุมชนจะต้องเห็นคุณค่าของสิ่งรอบตัว ได้แก่ การบรรลุผล ความยั่งยืนในการดำรงชีวิต เสรีภาพ ความยุติธรรม ความสามัคคี และประชาธิปไตยของชุมชนระดับรากหญ้า

2. การเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชนท้องถิ่น มุ่งเน้นไปที่การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น หวงแผนธรรมชาติและเป็นศูนย์กลางของชุมชนท้องถิ่น เริ่มต้นด้วยการคิดและแก้ไขปัญหาต่างๆ บนพื้นฐานของการคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น นำไปสู่การจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการคุ้มครองและดูแลทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนจึงต้องอาศัยหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ 1) หลักสิทธิชุมชน และ 2) หลักสิทธิธรรมชาติ

3. การปรับโครงสร้างสังคมเพื่อให้บรรลุความเท่าเทียมในชุมชนท้องถิ่น ว่ากันว่าแนวคิดของเศรษฐกิจสีเขียวจะต้องคำนึงถึงแง่มุมทางสังคมด้วย โดยความหมายของเศรษฐกิจสีเขียว อันเป็นการสร้างการดำเนินการให้กับคนในชุมชนภายใต้กรอบเศรษฐกิจสีเขียว เราต้องเริ่มต้นด้วยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของชุมชน

สถาบันการเมืองท้องถิ่น และโครงสร้างอำนาจท้องถิ่น เพื่อให้สังคมทั้งสังคมเป็นชุมชนที่ยั่งยืน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของชุมชนบนความเท่าเทียม สู่เศรษฐกิจสีเขียวจึงต้องรวมมิติความเสมอภาคด้วย

4. เปลี่ยนชุมชนท้องถิ่นให้เป็นชุมชนที่ยั่งยืน เป็นการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจสีเขียวจะต้องพิจารณาบนพื้นฐานของปรัชญาธรรมชาติ และจริยธรรมสิ่งแวดล้อม อธิบายว่าชุมชนท้องถิ่นต้องก้าวไปไกลกว่าการคิดแบบเทคโนโลยีเป็นสำคัญ แต่ต้องให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ ต้องไม่ใช่แนวทางที่เน้นการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเหมือนสมัยก่อน แต่การเปลี่ยนแปลงโดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ โดยต้องเริ่มต้นด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุม และนำไปสู่ความยั่งยืนในมิติต่างๆ เช่น ความยั่งยืนของระบบนิเวศ ความยั่งยืนทางสังคมและวัฒนธรรม ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และความยั่งยืนทางการเมือง เป็นต้น

การนำเศรษฐกิจสีเขียวไปสู่แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) กำหนดหลักการสำคัญของการพัฒนาประเทศ 4 ประการ ได้แก่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดล้มแล้วลุกไว เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ และโมเดลเศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (Bio - Circular - Green Economy : BCG Model) : โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาต่อยอดจากจุดแข็งของประเทศเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจจริงของประเทศไทยที่ได้ลงนามให้คำมั่นว่าจะร่วมกันบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ภายในปี 2030 (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2564)

จากนโยบายดังกล่าวได้มีการจัดประชุมคณะกรรมการบริหารการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy: BCG Model) ในวันที่ 12 กรกฎาคม 2565 โดยที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570 และ 13 มาตรการหลักในการขับเคลื่อน ได้แก่

1. พัฒนาล้างข้อมูลดิจิทัลของทุนความหลากหลายทางชีวภาพ ทุนวัฒนธรรม และทุนทางปัญญาด้วยการพัฒนาระบบ จัดเก็บ และเชื่อมโยงข้อมูลตามมาตรฐานใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ในการวางแผนอนุรักษ์ ป่าไม้ และใช้ประโยชน์ในการใช้โมเดล BCG สร้างเศรษฐกิจในชุมชน และเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว

2. เพิ่มทุนทรัพยากรชาติด้วยการผสมพลังของรัฐ เอกชน ชุมชน และหน่วยงานวิจัย โดยการส่งเสริมเอกชนในการปลูกและดูแลป่าทุกประเภทในพื้นที่ของรัฐด้วยกลไกและจัดสรรคาร์บอนเครดิต (Carbon Credit) รัฐ : เอกชน (ผู้ปลูกและดูแล) ในสัดส่วนโดยประมาณที่ 10: 90 และเร่งการวิจัยพัฒนาพันธุ์ สร้าง

นวัตกรรม ระบบการบริหารจัดการ การดูแลรักษา การติดตามให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

3. พัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ BCG โดยเชื่อมโยงอุปสงค์และอุปทานในแต่ละภูมิภาคเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค รวมถึงพัฒนาสินค้าและบริการด้วยหลักการ BCG เชื่อมโยงการเกษตรทางเลือก/เกษตรสมัยใหม่ การแปรรูป การท่องเที่ยว การค้าและการลงทุน เชื่อมโยงเศรษฐกิจระดับประเทศและเศรษฐกิจโลก

4. ปรับระบบการเกษตรสู่ประสิทธิภาพสูง มาตรฐานสูง และมูลค่าสูง เน้นเกษตรพรีเมียม เกษตรปลอดภัย เพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) จากความหลากหลายของสินค้าเกษตร เช่น เมล็ดพันธุ์ ไม้ผล ไม้ตัดดอก ไข่ ไก่เศรษฐกิจ แมลง สมุนไพร สัตว์เศรษฐกิจ ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงและสามารถใช้อำนาจความรู้ที่เหมาะสมได้ รวมถึงการพัฒนาระบบเกษตรแบบองค์รวม เชื่อมโยง B C และ G ทั้งจังหวัด

5. พัฒนาคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารริมทาง และอาหารท้องถิ่นด้วยการยกระดับด้วยเครื่องจักรผลิตอาหาร (Food Machinery) และมาตรฐานการประกอบอาหารที่ดี

6. สร้างฐานเศรษฐกิจใหม่ด้วยการส่งเสริมการแปรรูปสินค้าจากฐานชีวภาพให้มีขั้นนวัตกรรมที่สูงขึ้น อาทิ สารสกัด สารประกอบฟังก์ชัน อาหารฟังก์ชัน ชีวเคมีภัณฑ์ เช่น โอเลโอเคมีคอล วัสดุชีวภาพ อาทิเช่น วัสดุคาร์บอนมูลค่าสูง ยา และวัคซีน เป็นต้น

7. สร้างตลาดเพื่อรองรับนวัตกรรมของสินค้าและบริการ BCG อาทิ การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เช่น โรงพยาบาลรัฐจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนบัญชีนวัตกรรมไทย สิทธิประโยชน์ในการจัดซื้อจัดจ้างของภาคเอกชนและภาคประชาชน เช่น การลดภาษีให้กับโรงพยาบาลเอกชนที่จัดซื้อสินค้าที่ขึ้นทะเบียนบัญชีนวัตกรรมไทย ส่งเสริมผลได้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว เช่น มาตรการคาร์บอนฟุตพริ้นท์ ราคาสีเขียว ราคาสีสิ่งแวดล้อม รวมถึงการผลักดันกลไกราคาคาร์บอนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการแข่งขันสำหรับผลิตภัณฑ์วัสดุและเคมีชีวภาพ การจัดเก็บภาษีผู้สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการปลดล็อกการซื้อขายพลังงานชุมชน

8. ส่งเสริมการท่องเที่ยวยั่งยืนและการท่องเที่ยวสีเขียว สร้างโมเดลการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ เช่น โมเดลอารมณ์ดีมีความสุข (Happy Model), ส่งเสริมการท่องเที่ยวยั่งยืนและการท่องเที่ยวสีเขียวด้วยการใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียนและการปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ (Carbon Neutral), สร้างคลัสเตอร์การท่องเที่ยวของจังหวัดหลักและกลุ่มจังหวัดรอง รวมถึงพัฒนาระบบการใช้จ่ายแบบระบบการชำระเงินเดียว (One Payment System) สำหรับการท่องเที่ยว เพื่อจัดทำคลังข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

9. ยกระดับสินค้าและบริการ BCG สู่มาตรฐานการผลิตยั่งยืนด้วยการส่งเสริมการใช้นวัตกรรมสีเขียว และระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน

10. ยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการ BCG สู่มาตรฐานสากลด้วยการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานทั้งระบบ เช่น โครงสร้างพื้นฐานทางด้านการวิจัยและพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานสำหรับการขยายขนาดการผลิต โครงสร้างพื้นฐานด้านคุณภาพ เพื่อการวิเคราะห์ ทดสอบ การรับรองและขึ้นทะเบียนสินค้า BCG โดยเฉพาะ สินค้าเกษตรพรีเมียม เกษตรปลอดภัย สารสกัด ชีวเคมีภัณฑ์ ยา วัคซีน เครื่องมือ วัสดุและอุปกรณ์ทางการแพทย์ และการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ

11. ส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) การประกอบการรูปแบบใหม่บนฐานเศรษฐกิจ BCG การบ่มเพาะผู้ประกอบการทั้งความรู้ด้านนวัตกรรม และการประกอบธุรกิจ ส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยี นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐานในภาครัฐ และการส่งเสริมให้เข้าถึงแหล่งทุนและผู้เชี่ยวชาญในภาครัฐ

12. สร้างและพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับเศรษฐกิจ BCG ในทุกระดับ ตั้งแต่กลุ่มชุมชนและฐานราก กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs), กลุ่มผู้พัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง กลุ่มวิสาหกิจเริ่มต้น (Startups) และผู้ประกอบการเทคโนโลยี

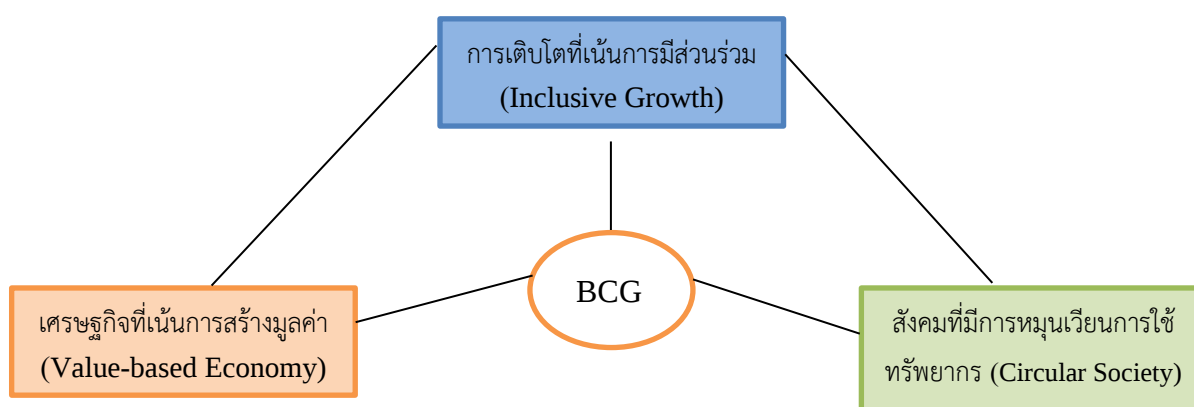
13. เชื่อมโยงกับสากลในทุกมิติ ทั้งการพัฒนางานความรู้ การดึงดูดบุคลากร การค้า การลงทุน การสร้างและพัฒนาเครือข่ายวิจัย การค้าและการลงทุนทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และโลก รวมถึงการดึงดูดผู้เชี่ยวชาญ นักลงทุนจากต่างประเทศด้วยการให้สิทธิประโยชน์ การสร้างระบบนิเวศนวัตกรรมที่เหมาะสม เช่น สมาร์ทวิซ่า (Smart Visa) (มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2564)

จากแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570 ใน 13 มาตรการหลักในการขับเคลื่อนดังกล่าวการพัฒนาเริ่มตั้งแต่การคลังข้อมูลดิจิทัลของทุนความหลากหลายทางชีวภาพ ทุนวัฒนธรรม และทุนทางปัญญา และเป็นการพัฒนาร่วมกันระหว่างของรัฐ เอกชน ชุมชน และหน่วยงานวิจัย โดยเชื่อมโยงอุปสงค์และอุปทานในแต่ละภูมิภาคเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค รวมถึงพัฒนาสินค้าและบริการด้วยหลักการ BCG ปรับระบบการเกษตร สู่ประสิทธิภาพสูง มาตรฐานสูง และมูลค่าสูง เริ่มจากการสร้างฐานเศรษฐกิจใหม่ด้วยการส่งเสริมการแปรรูปสินค้าจากฐานชีวภาพให้มีขึ้น นวัตกรรมที่สูงขึ้น สร้างตลาดเพื่อรองรับนวัตกรรมของสินค้าและบริการ BCG ส่งเสริมการท่องเที่ยวยั่งยืน และการท่องเที่ยวสีเขียว สร้างโมเดลการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ใช้นวัตกรรมสีเขียวเพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการ BCG สร้างและพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับเศรษฐกิจ BCG ในทุกระดับ

โมเดลเศรษฐกิจใหม่ “BCG Model” ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

BCG หรือ Bio-Circular-Green Economy (เศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว) เป็นโมเดลเศรษฐกิจใหม่ในการขับเคลื่อนการเติบโตของเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมของประเทศไทย นำหลักการและลำดับความสำคัญจากยุทธศาสตร์ชาติและวิสัยทัศน์ “Thailand 4.0” เป็นตัวตั้งสมมติฐานกับ “หลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficiency Economy Philosophy, SEP) และ “เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development Goals, SDGs) พัฒนา 3 เศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ไปพร้อมๆ กัน เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม โดยการผนึกพลัง ภาครัฐ-เอกชน/ชุมชน/สังคม-มหาวิทยาลัย/สถาบันวิจัย-เครือข่ายต่างประเทศ ในลักษณะ “จตุรภาคี” (Quadruple Helix)

BCG Model เป็นกลไกขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศรูปแบบใหม่ ที่มุ่งเน้น “การเติบโตเชิงคุณภาพ” สร้างความสมดุลของเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า (Value-based Economy) การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม (Inclusive Growth) และสังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร (Circular Society) ดังภาพที่ 1 BCG Model ได้ครอบคลุมห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ของ 4 อุตสาหกรรมหลัก ได้แก่ อุตสาหกรรมการเกษตรและอาหาร สุขภาพและการแพทย์ พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บูรณาการเข้าด้วยกัน เป็นฐานการสร้างมูลค่าเพิ่มขนาดใหญ่ของประเทศ (กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562 : 11-12)

ภาพที่ 1 : หลักคิดของ BCG Model

ที่มา : กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562 : 12

BCG มีความสำคัญต่อประเทศสูงทั้งในมิติด้านสังคมเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเกี่ยวข้องกับ การจ้างงานมากถึงครึ่งหนึ่งของจำนวนการจ้างงานรวม มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจรวมกัน 3.4 ล้านล้านบาท คิด เป็นร้อยละ 21 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ซึ่งครอบคลุม 4 สาขา คือ เกษตรและอาหาร สุขภาพ และการแพทย์ พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ซึ่งมีศักยภาพ ในการ เพิ่มมูลค่าเป็น 4.4 ล้านล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 24 ของ GDP ในอีก 5 ปีข้างหน้า โดยทั้ง 4 สาขา ยุทธศาสตร์ดังกล่าวสามารถพัฒนาอย่างอิสระ แต่การเชื่อมโยงและพัฒนาไปพร้อมกันทั้ง People-Planet-Profit จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีแนวทางในการดำเนินการที่สำคัญในแต่ละสาขา ดังนี้ (กระทรวง อุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562 : 4-5)

1. การเกษตรและอาหาร ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา มูลค่า GDP ของสาขาเกษตรเติบโตในอัตราติดลบ การปรับโครงสร้างการผลิต สินค้าเกษตรทั้งระบบจะทำให้มีศักยภาพในการเพิ่ม GDP ของภาคเกษตรได้ สูงขึ้นเป็น 1.7 ล้านล้านบาท ด้วย การเพิ่มความหลากหลายของผลผลิตทางการเกษตร มีระบบสนับสนุนการ ตัดสินใจจากเทคโนโลยีการ วิเคราะห์ความต้องการของผู้บริโภค (Customer Behavior Analytics) ก่อให้เกิดการผลิตแม่นยำสอดคล้อง กับความต้องการของตลาด ลดของเหลือทิ้ง (Optimized Wasted Production) ตรวจสอบและติดตาม ผลผลิตได้แบบเรียลไทม์ ลดการบุกรุกผืนป่า (Forest Management) เนื่องจากการบริหารจัดการพื้นที่ เพาะปลูกตามความเหมาะสมของพื้นที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ เทคโนโลยีระบบการผลิตและ เครื่องจักรกลที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความยั่งยืน การยกระดับสินค้าเกษตรสู่ สินค้าปลอดภัย การสร้างความ หลากหลายของผลิตภัณฑ์ (Product Diversification) การสร้างความ แตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ (Product Differentiation) การมีระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) และการพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรให้ที่ เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

2. สุขภาพและการแพทย์ ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพ และการแพทย์โดยเฉพาะใน กลุ่มผลิตภัณฑ์ยาและเวชภัณฑ์มีมูลค่าประมาณ 40,000 ล้านบาทเท่านั้น เนื่องจากการขาดการพัฒนา อุตสาหกรรมรวมถึงการสร้างบุคลากรด้านนี้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ความ เข้มแข็งของบุคลากรวิจัยทางด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการแพทย์ของประเทศไทยส่วนใหญ่อยู่ในต้นน้ำ ของห่วงโซ่อุตสาหกรรมสุขภาพ ประเทศไทยจึงขาดศักยภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการพัฒนานวัตกรรม เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ยาและเวชภัณฑ์ ที่มีคุณภาพและมาตรฐานสากล ประเทศไทยจึงต้องเร่งรัดการพัฒนาขีด ความสามารถด้านการสร้างนวัตกรรม ยา วัคซีน ยาชีววัตถุ อุปกรณ์ทางการแพทย์รวมถึงการวิจัยทางคลินิก และการบริหารจัดการข้อมูลวิทยาศาสตร์ การแพทย์รองรับการขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์ เพื่อลดการนำเข้า ให้ ความสำคัญกับนโยบายป้องกันการเกิดปัญหา สุขภาพด้านการแพทย์ (Preventive Medicine) มากกว่า นโยบายด้านการรักษา การขยายบริการด้านสุขภาพไปสู่ การให้บริการทางการแพทย์เฉพาะบุคคล (Precision Medicine) ด้วยการใช้ประโยชน์จากข้อมูลพันธุกรรม

3. พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ มูลค่า GDP ของสาขาพลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ มีมูลค่ารวมกันประมาณ 9.5 หมื่นล้านบาท ใน กลุ่มนี้จัดเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการเติบโตสูงจากนโยบายภาครัฐ ที่ต้องการเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงาน ทดแทนเพิ่มเป็นร้อยละ 30 ในปีพ.ศ. 2579 ในส่วนของพลังงาน มีศักยภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการ พัฒนานวัตกรรมการผลิตพลังงานที่มีประสิทธิภาพสูงสามารถรองรับของเสียที่หลากหลายทั้งชนิดและ คุณสมบัติเช่น ขยะจากอุตสาหกรรม คร่าวเรือน รวมถึงของเหลือทิ้งทางการเกษตร ของเสียเหล่านี้เป็น ทรัพยากรที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ในรูปของแหล่งพลังงานหมุนเวียนหรือพลังงานทดแทน (Renewable Energy) ได้แก่ การผลิตเชื้อเพลิงจากขยะ (Refuse Derived Fuel, RDF) ก๊าซชีวภาพ ที่นำไปสู่การสร้าง Site Reference ของโรงไฟฟ้าชุมชน (Community-based Biomass Power Plant) ที่มีแหล่งพลังงานทดแทนใน พื้นที่ (Distributed Energy Resources, DERs) เช่น พลังงานจาก แสงอาทิตย์ ชีวมวล (รวมขยะ) และก๊าซ ชีวภาพ ที่เพียงพอ โรงไฟฟ้าชุมชนสามารถสร้างรายได้จากการขายไฟฟ้าผ่านการเชื่อมต่อบนด้วย Smart Microgrid และใช้เทคโนโลยี Blockchain เป็นแพลตฟอร์มในการบริหารจัดการ

4. การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) การท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศด้วยมูลค่า GDP ประมาณ 1 ล้านล้านบาท และมี ศักยภาพในสร้างมูลค่าเพิ่มเติมด้วยการกระจายแหล่งท่องเที่ยวสู่เมืองรอง โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคม ระบบดิจิทัล สินค้าและบริการซึ่งดำเนินการด้วยชุมชนท้องถิ่น เน้นตลาดคุณภาพ สร้างมาตรฐาน ความสะอาดปลอดภัย ร่วมกับการชูอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ โดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมา ใช้บริหารจัดการและดูแลระบบนิเวศอย่างเป็นระบบ รวมถึงการพัฒนาสู่แบบแผนการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนด้วย การจัดทำระบบมาตรฐานการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การจัดทำ National Guideline ด้านขีดความสามารถในการ รองรับของแหล่งท่องเที่ยว จัดทำระบบบัญชีต้นทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญ

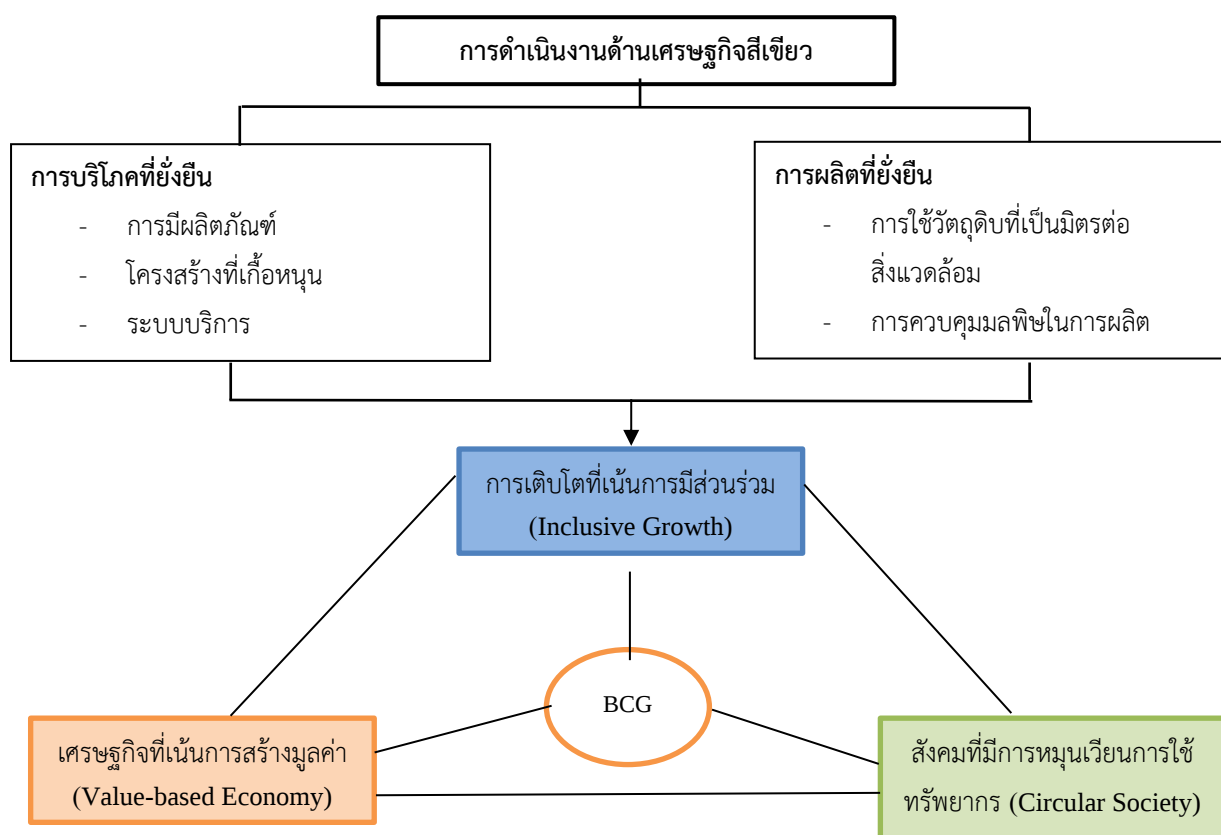
จากกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว การเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียวประเด็นยุทธศาสตร์ชาติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการบริโภค และการผลิตที่ยั่งยืน การยกระดับโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม เครื่องมือ วิธีการ ที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยการใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ มาตรการทางสังคม และการบังคับใช้กฎหมายเพื่อกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน นำไปสู่การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ดังนี้

1. กระจายอำนาจและสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชน องค์กรประชาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. พัฒนาและออกกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายและองค์กรในกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ทันสมัย
3. ดำเนินโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
4. บริหารจัดการลำน้ำ และแหล่งน้ำขนาดเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สวยงามใช้การได้ สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบบูรณาการ ธนาคนำน้ำใต้ดิน ป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำเสียในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. การจัดการขยะในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ติดชายฝั่งทะเล การจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
6. การดำเนินงานอาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก (อถล.)

โดยพัฒนาและส่งเสริมโรงงานอุตสาหกรรมนิคมอุตสาหกรรม และเมืองอุตสาหกรรม ตามแนวทางอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ที่ช่วยสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน ทั้งการเพาะปลูก ปศุสัตว์ และประมงตลอดห่วงโซ่คุณค่า และกำหนดให้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมติดฉลากสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิตให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีมาตรการเพื่อจำกัดการใช้เทคโนโลยีหรือเครื่องจักรที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตามช่วงเวลาที่เหมาะสม พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีมาตรฐานตามแนวทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยส่งเสริมทั้งอุปสงค์และอุปทานและนวัตกรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งการขับเคลื่อนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนในระดับประเทศ ทั้งด้านการพัฒนาเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

สรุป

การศึกษาครั้งนี้สามารถวิเคราะห์ประเด็นนโยบายรัฐบาลที่นำไปสู่แผนการพัฒนาท้องถิ่นโดยการนำเศรษฐกิจสีเขียวมาใช้ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจใหม่ “BCG Model” ขอบเขต 2 ด้าน คือ 1) ด้านการบริโภคที่ยั่งยืน ได้แก่ การมีผลิตภัณฑ์ โครงสร้างที่เกื้อหนุน และระบบบริการ 2) ด้านการผลิตที่ยั่งยืน ได้แก่ การใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการควบคุมมลพิษในการผลิต โดยใช้โมเดลเศรษฐกิจใหม่ “BCG Model” ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ที่มุ่งเน้นการเติบโตเชิงคุณภาพสร้างความสมดุล 3 ด้าน คือ 1) เศรษฐกิจเน้นการสร้างมูลค่า (Value-based Economy) 2) การเติบโตที่เน้นการมีส่วนร่วม (Inclusive Growth) และ 3) สังคมที่มีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากร (Circular Society) สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการนำเศรษฐกิจสีเขียวไปสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

1. การบริโภคที่ยั่งยืน ได้แก่ การมีผลิตภัณฑ์ โครงสร้างที่เกื้อหนุน และระบบบริการ ที่ส่งผลต่อการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ลดความเสี่ยงปัญหาสิ่งแวดล้อม และฟื้นฟูระบบนิเวศ ซึ่งนโยบายรัฐบาลที่นำไปสู่แผนการพัฒนาท้องถิ่นโดยการนำเศรษฐกิจสีเขียวมาใช้ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจใหม่ “BCG Model” มีการดำเนินการดังนี้

1.1 การมีผลิตภัณฑ์ ด้านเกษตรและอาหาร มุ่งสู่การผลิตสินค้าเกษตรและอาหารจากการผลิตมากแต่สร้างรายได้น้อย ไปสู่การผลิต สินค้าที่เป็นพรีเมียมที่ผลิตน้อยแต่สร้างรายได้สูง รวมถึงการเพิ่มความหลากหลายของสินค้าเกษตรเศรษฐกิจ ด้านพลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ มุ่งเน้นการเพิ่มความมั่นคงด้านพลังงานและการต่อยอดสู่ ผลิตภัณฑ์เคมีและวัสดุชีวภาพมูลค่าสูง ด้วยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด ยกย่องสินค้า BCG สู่มาตรฐานการผลิตยั่งยืนด้วยการส่งเสริมการใช้นวัตกรรมสีเขียวและระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน

1.2 โครงสร้างที่เกื้อหนุน ด้านสุขภาพและการแพทย์มุ่งเน้นการสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ทางด้านการผลิตยาและชีวเภสัชภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการแพทย์และวัสดุฝังในร่างกาย

พัฒนาแนวปฏิบัติและรูปแบบการรักษาไปสู่การแพทย์แม่นยำ เชื่อมโยงกับสากลในทุกมิติ ทั้งการพัฒนาองค์ความรู้ การดึงดูดบุคลากร การค้า การลงทุน การสร้างและพัฒนาเครือข่ายวิจัย การค้าและการลงทุนทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และโลก

1.3 ระบบบริการ การเป็นศูนย์กลางการให้บริการด้านสุขภาพและการวิจัยด้านคลินิกชั้นนำของโลก ด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มุ่งพัฒนาสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนด้วยการใช้จุดแข็งของพื้นที่มา สร้างอัตลักษณ์ของตนเอง ควบคู่กับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสูงในการรองรับนักท่องเที่ยว พื้นที่และป้องกันปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พัฒนาลังข้อมูลดิจิทัลของทุนความหลากหลายทางชีวภาพ ทุนวัฒนธรรม และทุนทางปัญญาด้วยการพัฒนาระบบ จัดเก็บ และเชื่อมโยงข้อมูลตามมาตรฐานใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลขนาดใหญ่

2. การผลิตที่ยั่งยืน ได้แก่ การใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการควบคุมมลพิษในการผลิตที่ส่งผลต่อการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ลดความเสี่ยงปัญหาสิ่งแวดล้อม และฟื้นฟูระบบนิเวศ ซึ่งนโยบายรัฐบาลที่นำไปสู่แผนการพัฒนาท้องถิ่นโดยการนำเศรษฐกิจสีเขียวมาใช้ภายใต้โมเดลเศรษฐกิจใหม่ “BCG Model” มีการดำเนินการดังนี้

2.1 การใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ปรับระบบการเกษตร สู่ประสิทธิภาพสูง มาตรฐานสูง และมูลค่าสูง เน้นเกษตรพรีเมียม เกษตรปลอดภัย เพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) จากความหลากหลายของสินค้าเกษตร เช่น เมล็ดพันธุ์ ไม้ผล ไม้ตัดดอก ไข่ ไม้เศรษฐกิจ แมลง สมุนไพร สัตว์เศรษฐกิจ ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงและสามารถใช้องค์ความรู้ที่เหมาะสมได้ รวมถึงพัฒนาระบบเกษตรแบบองค์รวม เชื่อมโยง B C และ G ทั้งจังหวัด

2.2 การควบคุมมลพิษในการผลิต ส่งเสริมการท่องเที่ยวยั่งยืนและการท่องเที่ยวสีเขียว สร้างโมเดลการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ เช่น โมเดลอารมณ์ดีมีความสุข (Happy Model), ส่งเสริมการท่องเที่ยวยั่งยืนและการท่องเที่ยวสีเขียวด้วยการใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียนและการปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ (Carbon Neutral), สร้างคลัสเตอร์การท่องเที่ยวของจังหวัดหลักและกลุ่มจังหวัดรอง รวมถึงพัฒนาระบบการใช้จ่ายแบบระบบการชำระเงินเดียว (One Payment System) สำหรับการท่องเที่ยว เพื่อจัดทำคลังข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

บทความเรื่องเศรษฐกิจสีเขียวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจสีเขียว การนำเศรษฐกิจสีเขียวไปสู่แผนการพัฒนา และโมเดลเศรษฐกิจใหม่ “BCG Model” ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ที่ต้องดำเนินการตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 บทความนี้สำเร็จล่วงได้ดีผู้เขียนต้องขอขอบพระคุณ รศ.ดร.เพ็ญศรี ฉิรินัง ที่ปรึกษาหลัก ศ.ดร.วรเดช จันทรศร

และ รศ.ดร.วิพร เกตุแก้ว ที่ปรึกษาร่วม หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). *ข้อเสนอ BCG in Action: The New Sustainable Growth Engine โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร.

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). *แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทย ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570*. กรุงเทพมหานคร.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และชัยณรงค์ เครือนวน. (2558). เศรษฐกิจสีเขียวในชุมชนท้องถิ่นไทย: ศึกษาชุมชนท้องถิ่นแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*. 3 (2), 85-102.

มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2564). การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทย ด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ภายใน 7 ปี (พ.ศ. 2564-2570). ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2564. แหล่งที่มา : https://www.tei.or.th/th/highlight_detail.php?event_id=1270

โสภารัตน์ จารุสมบัติ. (2562). *เส้นทางเศรษฐกิจสีเขียว*. กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม. (2555). *ฉบับกระแส Rio+20 สู่สังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: ทีคิวพี.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2564). *กำหนดให้การพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (Bio - Circular - Green Economy : BCG Model) : โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นวาระแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: กองยุทธศาสตร์และติดตามนโยบายพิเศษ ทำเนียบรัฐบาล.

สำนักงานสภาพัฒเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). (ร่าง) *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่13 “พลิกโฉมประเทศไทยสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน”*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2556). *การศึกษาเศรษฐกิจสีเขียวในบริบทภาคการเกษตร*. เอกสารการศึกษาของสำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

Green Growth Best Practice Initiative (GGBP). (2014). *Green Growth in Practice: Lessons from Country Experiences*. Seoul: Global Green Growth Institute (GGGI).

United Nations. (2012). *A Guidebook to the Green Economy*.